

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«Психологічне консультування фахівців екстремального профілю
діяльності»**

професійний обов'язковий освітній компонент за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія», підготовки за першим рівнем вищої освіти у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах на 2024-
2025 навчальний рік.

Протокол № від 2024 р.

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Екстремальна та кризова психологія»

2024 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «Психологічне консультування фахівців екстремального профілю» спрямована на формування знань щодо: сутності психологічного консультування як виду психологічної допомоги, ефективності процесу психологічного консультування; основних параметрів процесу консультування, а також умов, структури, динаміки та чинників, що впливають на характер протікання консультативного процесу

Основний результат, якого мають досягти здобувачі вищої освіти у ході вивчення навчальної дисципліни, є формування та вдосконалення знань в межах визначення особливостей налагодження консультативної взаємодії з клієнтом та ідентифікації його внутрішніх та зовнішніх ресурсів, які можуть бути використані для роботи над проблемою.

З метою активізації самостійної роботи програма містить семінарські заняття, а також перелік завдань для самостійної роботи. Для підсумкового контролю програмою курсу передбачено проведення диференційного заліку.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Онiщенко Наталія Вікторівна, начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету управління та захисту населення, доктор психологічних наук, професор.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 422 Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	n-onischenko@ukr.net
Наукові інтереси	- психологічна допомога постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій; - соціально-психологічна реабілітація професійних контингентів; - посттравматичне зростання.
Професійні здібності	- професійні знання і практичний досвід щодо організації та надання екстреної психологічної допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій різного походження; - навички психологічного аналізу професійної діяльності екстремального профілю; - організація та здійснення науково-методичного супроводу професійної діяльності психологів ДСНС України .
Наукова діяльність за освітнім компонентом	1. Онiщенко Н.В., Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та

	прикладні аспекти : монографія - Х. : Право, 2014. – 584 с. 2. Оніщенко Н.В. Установка на життя як фактор збереження фізичного та психічного здоров'я в умовах екзистенціальної загрози / О.В. Тімченко, Н.В. Оніщенко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 981. Серія «Психологія». Випуск 47. – Х.: Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2011. – С. 173-177. 3. Оніщенко Н.В. Психологічні особливості переживання початку війни цивільним населенням м. Харкова/ Оніщенко Н.В. //Проблеми екстремальної та кризової психології - 2022. № 1(3) – С.84-96 DOI 10.52363/dcpp-2022.3.12 4. Психологічні наслідки перебування рятувальників у зоні проведення антитерористичної операції: Монографія / За заг. ред. Н.В.Оніщенко, О.В. Тімченко. – Х. : ФОП Панов А.М., 2019. – 176с.
--	--

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 422. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: опрацювання уявлень про психологічне консультування і оволодіння понятійним і термінологічним апаратом дисципліни; формування уявлень про клієнта консультації, підґрунттям яких є наукові психологічні знання; знайомство з професійними вимогами, що висуваються консультанту; вивчення основних методів, прийомів і технік психологічного консультування.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	обов'язкова професійна

Рік підготовки	3 курс
Семестр	6
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	4
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	120
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	24
- практичні заняття (годин)	-
- семінарські заняття (годин)	36
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	60
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль	Диференційний залік

Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного оволодіння даною навчальною дисципліною необхідними є вивчення наступних дисциплін: загальна психологія, вікова психологія, психологія сім'ї, психодіагностика, соціальна психологія. .

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми вивчення навчальної дисципліни «Психологічне консультування фахівців екстремального профілю» повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПР
Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	ПР 9
Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.	ПР 11
Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.	ПР 13
Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	ПР 15

Дисциплінарні результати навчання	ПР
Здійснювати систему заходів, спрямованих на збереження, відновлення та корекцію психічних станів, створення сприятливих умов, необхідних для забезпечення оптимального рівня готовності до виконання завдань за призначенням.	ПР 25
- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:	
Загальні та професійні програмні компетентності	ЗК, ПК
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК 1
Здатність бути критичним і самокритичним.	ЗК 5
Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ЗК 6
Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	ЗК 7
Навички міжособистісної взаємодії.	ЗК 8
Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.	СК 7
Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).	СК 8
Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	СК 11
Очікувані компетентності з дисципліни	СК
Здатність здійснювати психологічний супровід виконання завдань за призначенням.	СК 12
Здатність до розробки та реалізації індивідуальних психологічних програм цілеспрямованого впливу на свідомість і поведінку осіб, забезпечення професійної дієздатності під час виконання завдань в ризиконебезпечних ситуаціях.	СК 14
Здатність відновлювати психічні можливості особистості, що були втрачені внаслідок переживання екстремальних подій або непродуктивного переживання життєвої кризи, подолання у свідомості особистості уявлення про безвихідь становища, відновлення захисних сил організму, зміцнення активної особистісної позиції щодо психічного здоров'я та ефективної соціальної поведінки.	СК 15

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. Загальні аспекти психологічного консультування

Тема 1.1. Організація психологічного консультування.

Тема 1.2. Особистість консультанта в консультативному процесі.

Тема 1.3. Методи психологічного консультування

Тема 1.4. Процес психологічного консультування

Тема 1.5. Діагностичний інструментарій у консультативному процесі

Тема 1.6. Технологія консультативної взаємодії

Тема 1.7. П'ятикрокова модель інтерв'ю

Тема 1.8. Методологічні засади та психологічні підходи в психологічному консультуванні.

МОДУЛЬ 2. Психотехнології консультування працівників екстремального профілю

Тема 2.1. Етапи проблемного аналізу в консультуванні

Тема 2.2. Аналіз особистісних проблем клієнта

Тема 2.3. Аналіз професійних проблем клієнта

Тема 2.4. Психологічне консультування осіб з адитивною поведінкою

Розподіл Техніки, методи та методики психологічної реабілітації дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма навчання					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота
Модуль 1						
Тема 1.1	2	2	-		-	
Тема 1.2	10	2	2		6	
Тема 1.3	8	2	2		4	
Тема 1.4	10	2	2		6	
Тема 1.5	10	2	2		6	
Тема 1.6	12	2	4		6	
Тема 1.7	12	2	4		6	
Тема 1.8	12	2	4		6	
						модульна контрольна робота (теми 1.2- 1.7)
Модуль 2						
Тема 2.1	12	2	4		6	
Тема 2.2.	12	2	4		6	
Тема 2.3.	10	2	4		4	
Тема 2.4.	10	2	4		4	
Разом	120	24	36		60	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Модель ефективного консультанта.	2

	Фахова підготовка консультанта.	
2.	Сучасні уявлення про консультативний контакт. Терапевтичний зміст консультативного контакту.	2
3.	Загальна (еклектична) модель процесу консультування (В.Гілланд).	2
4.	П'ятикрокова модель інтерв'ю.	2
5.	Загальні правила структурування процесу консультування.	4
6.	Типи консультативних ситуацій	4
7.	Психодинамічна модель психологічного консультування	4
8.	Когнітивно-біхевіористичний підхід до консультування. Біхевіористичне консультування. Когнітивне консультування.	2
9.	Рационально-емоційне поведінкове консультування (РЕПК).	2
10.	Трансактний аналіз (ТА) в психологічному консультуванні	2
11.	Екзистенційне консультування І.Ялома і Р.Мея.	2
12.	Зміст і методи логотерапії В.Франкла.	4
13.	Проблеми психологічного консультування персоналу ДСНС	4
14.	Проблеми психологічного консультування членів родин працівників ДСНС.	4
15.	Особливості консультування членів родин працівників ДСНС в умовах війни.	4
16.	Психологічне консультування персоналу ДСНС після перенесеної вітальної загрози.	4
Разом		36

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен наприкінці семестру; аналітичні роботи, презентації.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України.

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання

письмових завдань, практичних ситуацій, модульної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі диференційного заліку.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль 1	лекції	8	0	0
	семінарські заняття	10	3	30
	практичні заняття*	0	0	0
	модульний контроль*	1	5	5
Разом за модуль 1				35
Модуль 2	лекції	4	0	0
	семінарські заняття	8	3	24
	практичні заняття*	0	0	0
	модульний контроль*		5	5
Разом за 2 модуль				29
Разом за поточний контроль				64
II. Індивідуальна самостійна робота				6
III. Підсумковий контроль (диф залік)				30
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

* За виконання творчих робіт з навчальної дисципліни (участь в університетських олімпіадах з дисципліни, підготовка наукових статей, участь у конкурсах робіт і олімпіадах, виконання завдань із удосконалення дидактичних матеріалів з дисципліни тощо) здобувачу вищої освіти можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів немає перевищувати 20.

Поточний контроль

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

3 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

2 бали – здобувач орієнтується в обговорюваній тематиці, але недостатньо обґрунтуванні відповіді, допущені незначні помилки;

1 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт:

5 балів – вірно дані відповіді на три питання з дотриманням всіх вимог до виконання;

4 бали – в цілому розкриті три питання, але недостатньо обґрунтуванні відповіді, допущені незначні помилки;

3 бали – дані відповіді на два питання;

2 бали – дані відповіді на два питання, але допущені помилки та неточності;

1 бал – дана відповідь на одне питання;

0 балів – відповідь відсутня.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з трьох питань. У відповіді на поставленні питання здобувачі вищої освіти повинні відобразити володіння навчальним матеріалом, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, проявляючи особисту позицію щодо них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

6 балів – тему розкрито в повному обсязі, всі положення обґрунтовані, є самостійні судження;

5 балів – тему розкрито вичерпно, положення обґрунтовані, матеріал повністю взято з літератури;

4 бали – тему розкрито в основному, визначення та аргументація взяті з конспекту та основної навчальної літератури;

3 бали – тему розкрито не повністю, матеріал повторює положення з лекції, приклади знайдені самостійно та інтерпретовані правильно;

1-2 бали – тему розкрито недостатньо та поверхнево, матеріал повторює

положення лекції, приклади з лекції, розуміння недостатньо чітке;

0 балів – завдання, передбачене на індивідуальну самостійну роботу, здобувачем не виконане.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем з нижченаведеного переліку або індивідуальну тему погоджену з викладачем та самостійно виконати дослідження. Результати дослідження представити у формі есе або аналітичної роботи.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), вміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи

1. Загальні уявлення про психологічне консультування.
2. Особистість консультанта.
3. Консультативний контакт
4. Структурування процесу психологічного консультування.
5. Типи консультативних випадків.
6. Психодинамічна модель консультування.
7. Конгнітивно-біхевіоральний підхід до консультування.
8. Основи консультативної роботи.
9. Специфіка аналітичної психології у професійній діяльності.
10. Трансактний аналіз .
11. Екзистенційно-гуманістичний підхід до консультування
12. Загальні уявлення про психологічне консультування
13. Консультативна діяльність з питань соціальної взаємодії.

Підсумковий контроль

Критерії оцінювання знань здобувачів під час екзамену:

30 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст питань;

20-29 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві

неточності та незначні помилки;

10-19 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

5-9 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкритий зміст питань та завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1-4 бали – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі усного екзамену.

Перелік питань для підготовки до диференційного заліку:

1. Сучасні уявлення про цілі консультування в основних психологічних школах.
2. Види психологічного консультування.
3. Структура процесу консультування.
4. Загальні правила й установки консультанта, які структурують процес консультування.
5. Організація роботи психологічної консультації в умовах діяльності підрозділів сектора безпеки та оборони..
6. Професійна підготовка психолога-консультанта сектора безпеки та оборони..
7. Загальні принципи психологічного консультування.
8. Запити й мотиви звернення до консультації.
9. Характеристика неконструктивних запитів.
10. Характеристика конструктивних запитів.
11. Причини звернення до консультації.
12. Рольові функції консультанта.
13. Особистість ефективного консультанта.
14. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта.
15. Причини виникнення «синдрому згоряння» у консультанта.
16. Способи попередження виникнення «синдрому згоряння» у консультанта.
17. Характеристика консультативного контакту.
18. Підготовка й проведення психологічного консультування, його етапи й процедури.
19. Основні цілі першої консультативної зустрічі.
20. Оцінка проблем клієнта.
21. Тестування в процесі консультування.
22. Правила постановки питань.

23. Техніка підбадьорення й заспокоювання.
24. Техніка відображення змісту: перефразовування й узагальнення.
25. Техніка відображення почуттів.
26. Паузи мовчання в консультативному процесі.
27. Інтерпретації в консультативному процесі.
28. Конфронтація в консультативному процесі.
29. Почуття консультанта й саморозкриття.
30. Особливості консультування тривожних клієнтів.
31. Особливості консультування агресивних клієнтів.
32. Особливості консультування при переживанні провини.
33. Особливості консультування при алкоголізмі.
34. Особливості консультування депресивних клієнтів і клієнтів із суїцидними намірами.
35. Особливості консультування клієнтів, що пережили горе або втрату.
36. Теоретико-методологічні основи психологічного консультування працівників сектора безпеки та оборони.
37. Місце психологічного консультування в системі психологічного знання.
38. Теоретичні та методологічні підходи до оцінки ефективності психологічного консультування психологом сектора безпеки та оборони..
39. Механізми психологічного впливу та взаємодії у психологічному консультуванні.
40. Наративізація життєвого досвіду фахівців у процесі психологічного консультування.
41. Вимоги до професійних та особистісних якостей психолога-консультанта сектора безпеки та оборони..
42. Дистантні форми психологічного консультування.
43. Психотехнологія консультування працівників сектора безпеки та оборони.
44. Психологічні феномени, які трансформуються у процесі психологічного консультування, та механізми їх змінення.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.
2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни.
3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

5. Здобувачі повинні діяти відповідно до політики НУЦЗУ щодо академічної доброчесності.

Рекомендовані джерела інформації

Література РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Афанасьєва Н. Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2017. 315 с.
2. Вахоцька І. О. Психологічна допомога: теорія і практика: Навчально-методичний посібник. Умань: Візаві. 2020. 218 с.
3. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська, О.В. Федан. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 219 с.
4. Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Харків: «Право», 2014. 584 с.
5. Титаренко Т. Життєві кризи : технологія консультування / Тетяна Титаренко. – К. : Главник, 2007. – С. 89-93, 116-120. – Психологічний інструментарій.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.5port.ru/psychotherapy> – література з психологічного консультування доступна для скачування.
2. Електронна бібліотека Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (www.nbuv.gov.ua).
3. www.psylib.kiev.ua – он-лайн бібліотека
4. https://pidruchniki.com/11510225/psihologiya/literatura_psihoterapiya - Навчальні матеріали онлайн.
5. Науковий журнал «Проблеми екстремальної та кризової психології». Режим доступу: <http://dcpp.nuczu.edu.ua/uk/>

Розробник:

начальник кафедри
психології діяльності
в особливих умовах
доктор психологічних наук, професор

Наталія ОНІЩЕНКО